

לימוד היומי דקה ליתנו

שולחן ערוך	ליקוטי	משנה ברורה	ליקוטי הלכות	ליקוטי מוה"א	יום לחדש	יום
שכא-שכב	נב	חזרה	מד	י	י"א	שבת
שכא-שכב	נא	נב	מה	י	י"ב	א
שכא-שכב	נב	נב	מו	יא	י"ג	ב
שכא-שכב	נב	נב	מז	יא	י"ד	ג
שכא-שכב	נב	נב	מח	יב	ט"ו	ד
שכא-שכב	נב	נב	מט	יב	ט"ז	ה
שכא-שכב	נב	חזרה	נ	יג	י"ז	ו

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

385 | פרשת כי תצא | י"א אלול תשפ"ד

דבר המערכת

כוחו של דיבור של איש הישראלי עצום ונורא מאד, כאשר הוא מדבר דיבור של תורה בעולם הזה הוא קורא את 'חי החיים', כי התורה שמותיו של הקב"ה, וכך ממשיכים כביכול את חיותו לתוך כל הצמצומים וההסתרות שאנו שרויים בהם, וממשיכים אמונה וכח תשובה גם בהסתרה שבתוך הסתרה (ראה ליקוטי מוה"ר"ן סימן ג'ו).

כמה אנו זקוקים לזעוק ולקרוא את שם ה' בכלל, ובימינו אלה בפרט. ההעלמה וההסתרה שנפרשה עלינו איזמה מכל זמן אחר, הלב אטום, הרע משתולל השתוללות חסרת מעצורים, הן בחיים הפרטיים והן בחיי הכלל, הרשעים כים נגרש, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ימי השמד מתרבים והולכים והלב נשבר ונדכה. אנו צריכים לצעוק 'טאטע', לקרוא לו, לעוררו כביכול בשמו שיחזיר פניו אלינו ויקרע רוע גזר דינו, שיאמר די לצרותנו ויערה רוח טהרה על העולם כולו. ואכן, בכל דיבור של תורה אנחנו עושים זאת; אנו פשוט קוראים לשם יתברך ומכניסים כלי להשפעת חיים אמיתיים.

אסור לנו להתעצל, עלינו 'לחטוף' תפילות וזעקות, גניחות ושוועות, וכמו כן לימודים ו'אמירות' מכל הבא ליד, ונפרט בספרי רבינו הקדוש הכלולים מכל התורה כולה. וכמוכן, לא לתת לכבוד המדומה לשלוט כאן. יש רבים שאם לפי חשבונם כבר לא יספיקו את 'כל' הספר אלא את מחציתו או רביע ממנו הם מאבדים את כל החשק, זוהי טעות מצערת, וברור שגם על כך כיוון רבינו באמרו שבחודש אלול יש ביותר למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום. כל קריאה לה' נחוצה הכרחית ומצילת חיים, ורבינו הקדוש כבר גילה: "על ידי האמירות והדיבור של איש הישראלי, יאיר לו הדיבור למקומות שצריך לעשות תשובה, שיוכל לעשות תשובה" (ליקוטי מוה"ר"ן סימן י"א).

לא ננוח ולא נשקוט, פינו לא ישבות מדיבורי תורה תפילה ותשובה, בשבתנו בביתנו, בעמדתנו בבית ה', בלכתנו בדרך, בשכבנו ובקומנו, והיא שתפתח בפנינו שערי תשובה שלימה באמת ובתמים, ושנזכה שכל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך.

העורכים

יראת ה' לחיים

הנצחית מביאה חיות והתחדשות, וכמאמר הכתוב (משלי יד, כז): "יראת ה' מקור חיים", וכנגד זה, היראה הנפולה שמכרזת השלכה ועזיבה, מביאה בעקבותיה עצבות ועצלות.

זוהי מזימתו העמוקה של עמלק. בעת שמדת הדין שולטת ח"ו, תפקידו להתערב לפרש את המציאות כאכזריות ואיבה, והוא עושה זאת בהתחכמות יתירה, הוא מסיח את הדעת מי שולח את היסורים ומה כוונתו בכך, וגורם להתייחס רק אל המכה עצמה. הפחדים הם מהמוות ומהמלחמה, מהשודדים ומגוזרי הגזירות. מציאות זו גורמת להרגיש שהעולם הפקר ואכזרי, ושכל אחד נתון למשיסה מבלי יכולת להתגונן. והתוצאה מהרגשה זו, שכל האמונה הבוררת בהשגחת ואהבת ה' מתרופפת, ומכאן הדרך קצרה לאחיזת כל מזימות היצר בלב האדם בכל פיתויוי להחליף עולם עומד בעולם חולף.

וכך מלמדנו רבי נתן: "עמלק עיקר התגברותו בעת שישראל נופלים מהיראה ח"ו, וכמ"ש ואתה עייף ויגע ולא ירא אלקים, ורוצה להפחיד את ישראל ביראה רעה ח"ו. ומי שזוכה להבחין האמת שכל היראות הנפולות הכל מה' יתברך ומעלה הכל לשרשו להתיירא רק מה' יתברך שממנו הכל, אזי אדרבא, מגיע לו טובה גדולה על ידי אלו היראות הנפולות, כי על ידי זה חוזר לה' יתברך. אבל מחמת שאלו היראות הנפולות הם בחינת דינים שמהם אחיות הסטרא אחרא, לפעמים מתגברת הסטרא אחרא עד שמעקמת לב האדם ונופל רק לעצבות על ידי היראות הנפולות ואינו חוזר לה' יתברך, ולפעמים מתגבר עליו כל כך עד שבא לידי כפירות ח"ו, וזה עיקר מלחמת עמלק" (שם, בכור בהמה טהורה ד, יח).

הזכירה של מעשה עמלק האמורה בפרשתנו היא אם כן הכנה עצומה והכרחית לקראת ימי הדין והיראה של ראש השנה; לזכור לחבר את הפחד מכל צרה ואימה ח"ו רק אל השי"ת האב הרחמן. לזכור מהי מטרת הדין ולהתעורר על ידי זה לחיים, לחבר את היראה אל ההתחזקות והבטחון "כי ק-ל רחום וחנון ה' אלוך לא ירפך ולא ישחיתך", ולהבין שכל כוונתו רק לעוררו ולהחיותו לקרב ולא לרחק, להיטיב ולא למצות עמנו את הדין ח"ו.

הוא מפחד מאד מיום הדין, עוד מעט מגיע היום בו יוכרע על השנה הבאה: "מי יחיה ומי ימות, מי ינוח ומי ינוע, מי ישקט ומי יטרף, מי ישלם ומי יתסר, מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום". אצלו זה לא קטע חזנות מרגש, אלא מכוות אש, בשנה העברה עברו עליו מעברים איומים בגוף בנפש ובממון, יסורים ותלאות שהקיפוהו מכל צד רח"ל, זאת מלבד כלליות הצרות של מלחמות וגזירות נוראות. הוא בהחלט מפחד מפני הבאות. אבל הוא תמה על עצמו: מדוע הפחד הזה לא גורם לו לקום ולהתעורר לתשובה? למה זה מביא אצלו רק עצבות וכדוך, חוסר מעש ותמהון לבב...

בפרשתנו אנו לומדים על החיוב התמידי "זכור את אשר עשה לך עמלק". זהו ה"ראשית גוים" אשר בו כלולים כל הטומאות והעוונות ח"ו. אחד מעיקרי כלי המשחית של עמלק היא הפגיעה ביראה הטהורה, בעוד שהיראה הקדושה היא שורש קיום התורה - וכלשון קדשו של רבי נתן: "כי עיקר האוצר והשמירה והקיום וההשאה של השכל הוא היראה, שהוא בחינת קיום התורה במעשה, כי הכל תלוי ביראה" (ליקוטי הלכות, גביית חוב מהלקוחות ג, ה). הרי שהיראה הנפולה, שמקורה מעמלק, היא סוד עזיבת התורה ח"ו ושורש כל היצרים הרעים השולטים באדם "כי יראות הנפולות הם בחינת דינים שמהם משתלשל אחיות הקליפות והסטרא אחרא" (שם, בכור בהמה טהורה ד, יח).

ההבדל היסודי בין שתי יראות אלו הוא: היראה הטהורה נובעת מאהבה, "את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בנו ירצה". היראה מכריזה בקול רעש גדול שהשי"ת לא מוכן לוותר עלינו בניו אהוביו ולא יתן למשחית לטרוף את היקר לו מכל, וע"כ הוא מזהיר אותנו וקורא לנו לבלי להתפתות לעזוב מקור חיים לחצוב לנו בורות נשברים אשר לא יכילו המים. היראה עצמה היא קריאת החיבה העצומה ביותר של השי"ת גם למי שנתרחק ביותר, שעדיין החביבות בעיצומה והוא רוצה בו ולא יתן שינתקוהו מעמו ית'.

לעומת זאת, היראה הנפולה משמיעה קול של שנאה ונקמה, קול של תיעוב וריחוק על סאת העוונות שנתמלאה, ועתה שלם ישלם המבעיר את הבערה.

אין פלא איפוא, שהיראה הטהורה שמודיעה על האהבה

המשך בעמוד ד'

לתגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימיל מידי שבוע

הדל"נ 6:12 - נין החמה 6:21 - מוזיק"ש 8:40
צאת השבת 7:24 - צאה"ש לר"ת 8:02

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

שמעו פעם אג"ש את רבי חייקל מתפלל על הציון ואומר: "אתם הרי אמרתם שאדם שאינו לומד ומסיים את כל הש"ס אין מאיר עליו צלם אלקים, ובכן המליצו טוב בעד נכדי שיזכו וילמדו ויסימו את כל הש"ס".
(שיח שרפי קודש)

ההתחזקות - הכנעת עמלק!

אשר קרף בדרך ויזנב כף כל הנחשלים אחריו

כל ענייניו של עמלק הוא לזנב את הנחשלים, ולהפיל את החלושים בעצבות ומרה שחורה ויאוש ח"ו. ולכן, כשהאדם מתגבר למצוא בעצמו נקודות טובות ולדון את עצמו לכף זכות ולהחיות ולשמח את עצמו, בזה הוא מכניע את עמלק.

וכלשון מוהרנ"ת:

"על ידי שמוצאין הטוב, על ידי זה נכנע עמלק שהוא תוקף הסטרא אחרא שמתגבר ח"ו להפיל את החלושי כח שבישראל כאילו אין להם תקוה עוד ח"ו, בבחינת 'ויזנב כף כל הנחשלים וכו' ואתה עייף ויגע' וכו', שרוצה לזנב את הנחשלים, דהיינו חלושי כח, להפילם למטה ח"ו, שזהו בחינת יזנב כף. אבל כשזוכין למצוא בעצמו הנקודה טובה אפילו בעת נפילתו ח"ו, על ידי זה נכנע עמלק" (ליקוטי הלכות. השכמת הבוקר א, ב).

הירידה שלפני העליה!

אשר קרף בדרך... ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים

לפני כל עליה, חייבת להיות ירידה. וצריך שמירה גדולה בעת הירידה לכל יפול ח"ו, רק יעבור אותה בשלום ויבוא אל העליה.

וזהו רשעותו של עמלק, שבא תמיד בעת הירידה שקודם העליה, ורוצה להפיל את האדם נפילה גמורה.

כך היה בעת אשר היו ישראל בדרך בצאתם ממצרים, ומחמת שעמדו אז לפני עליה גדולה מאד שרניסה לארץ ישראל, והצרכו לעבור ירידה, והתקיים בהם "ואתה עייף ויגע". ואז בא עמלק ורצה להפילם עי"ז לגמרי רח"ל.

וכן הוא לדורות, שתמיד בעת שהאדם עובר ירידה לפני העליה, והוא עייף ויגע, בא עמלק ורוצה להפילו ולהשליכו לגמרי ח"ו.

ועל זה אנו מצויים "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים". שרצה להפילו בעת הירידה. וכך גם היום; עלינו להישמר מפניו ולא ליפול בעת הירידה, רק להחזיק מעמד בכל הכח עד בוא העליה שלאחריה.

והרי מעט מלשון מוהרנ"ת בקיצור נמרץ:

"אין האדם זוכה למדרגה גבוהה יותר כי אם על ידי שיהיה לו ירידה קודם העליה, וזה בכל אדם ובכל זמן ובכל דרגא ודרגא, אפילו מי שצריך לזכות לזכות דרגא קטנה, אפילו להתעוררות חדש, צריך שיהיה לו מקודם איזה ירידה לפי מדרגתו. והירידה היא בחינת הנסיגות והצורפים שיש לו מקודם שעולה מדרגא לדרגא.

והנה באמת, בשעת הירידה שיש קודם העליה, האדם הוא באמת בסכנה גדולה. כי הרבה נפלו על ידי ירידתם רחמנא ליצלן. וצריך אז להיות כגיבור חזק בל ימוט, וגם צריך סיעתא דשמיא שיזכה להחזיק עצמו בשעת הירידה שלא יפול לגמרי חס ושלום, רק יחזיק עצמו בכל עוז עד שיזכה לשבר ולבטל מה שצריך לבטל ולשבר כפי הירידה שלו, עד שיזכה ברחמי יתברך לבחינת העליה, ואז זוכה שיתהפך הירידה לעליה, כי הירידה היא תכלית העליה.

ועמלק מעולם רצועה מרדוה לישראל... כי הוא השונא הגדול שאורב על ישראל תמיד בכלל ובפרט. וכמו כן תמיד בכל דור ודור בכל עת וזמן בכל פעם שישאר צריכין לעלות מדרגא לדרגא, שאז צריך שיהיה לו ירידה קודם העליה, אז בשעת הירידה שאז האדם באמת בסכנה כנ"ל, אז הוא אורב לישראל ומתכוון בתוקף רשעתו ושנאתו החזקה לישראל ובה אז דייקא להילחם עם ישראל... בחינת 'ואתה עייף ויגע ולא ירא אלקים', בחינת ירידה שקודם העליה, אז דייקא ויבוא עמלק.

וזה שציוותה התורה ביותר לזכור מעשה עמלק ומלחמה לה' בעמלק מדור דור, כי זה נעשה בכל דור ודור, בכל עת שצריכין לעלות לבחינה גבוהה יותר, אזי צריכין ללחום מלחמת עמלק בעת הירידה שקודם העליה" (ליקוטי הלכות, תחומין ד, ח).

אימת הדין (א)

כל באי עולם לפני ה' כבני מרון, ויחתוך קצבה לכל בריותיו, ויכתוב את גזר דינם.

ודי לנו אם נפחד מיום הדין הזה, לכה"פ כפי שאנו מתפחדים מדין ומשפט של בשר ודם. וכפי שבידך רבי יוחנן בן זכאי את תלמידיו לפני הסתלקותו: "הי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם! אמרו לו תלמידיו: עד כאן? אמר להם: ולואי!" (ברכות דף כח ע"ב).

כי אכן - הלוואי שנתנהח בחודש אלול כפי שמתנהח אחד שעומד חודש לפני משפט הנוגע לחייו, אשר בוודאי דואג ומשתדל בכל עוז ותעצומות שיזכה בדין, יומם לא ינח ולילה לא ישקוט (ראה 'טעם זקנים' קונטרס סח, שהאריך רלו"צ זצ"ל בדיבורים פשוטים ומתוקים בענין זה).

על אחת כמה וכמה שאנו עומדים בפני משפט, שחמור הרבה יותר ממשפט בשר ודם. וכפי שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו, כששאלו אותו מדוע הוא בוכה, וענה: "אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי - אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני - אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני - אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון - אף על פי כן הייתי בוכה. ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי - כעסו כעס עולם, ואם אוסרני - איסורו איסור עולם, ואם ממיתני - מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון... ולא אבכה?" (שם בגמרא).

וכך כותב מוהרנ"ת במכתבו לבנו, בטרם יגיעו ימי אלול הקדושים: "והנה ימי המשפט והדין הגדול של ראש השנה ממשמישין ובאין, וכבר ברכו ראש חודש אלול, וצריכין לרעוד ולפחד מאד ממשפט הזה שנוגע לחיים נצחיים, ואי אפשר לשחד בממון ולפייס בדברים" (עלים לתרופה, מכתב מיום ר"ח אלול תר"ז).

ואכן, אז בעת כתיבת המכתב הנ"ל, עמד מוהרנ"ת לפני משפט בשר ודם - בסירת הלשנת המתנגדים - ועל כך הוא מוסיף וכותב: "וכל פחד המשפט שעלי שיש לנו עתה, הוא כדי לזכור ולא לשכוח פחד המשפט של ראש השנה! מכל שכן של יום הדין הגדול והגורא. כי צריכין להעלות כל הפחדים וכל היראות הנפולות, לבלי לפחד ולהתיירא משום דבר כי אם מהשם יתברך לבדו, ולידע ולהאמין שכל היראות והפחדים העובדים על האדם, בפרט פחדים כאלה שיש לנו עתה, הכל כדי להזכירנו ולרעוד ולפחד מהשם יתברך" (שם).

כמו כן מסופר: "היה פעם לפני ראש השנה שהתלהב מוהרנ"ת מאימת יום הדין הקרב, ואמר בהדגשה את הפסוק "לפני ה' כי בא, כי בא לשפוט הארץ" - "האט קומט ער, האט קומט ער" = "הנה הוא בא, הנה הוא בא!". ואמרה באימה כזו, עד שנפל פחד ואימה נוראה על כל השומעים מיום הדין הקרב ובא" (שי"ש ק"ו, לט).

בשבועות הבעל"ט נבאר מעט בס"ד ענין 'אימת הדין' והאופן הנכון איך לקבלה

"סמר מפחדך בשרי"

בהגיע ימי אלול, ובהישמע קול השופר המכריז "עורו ישנים משנתכם" - ראוי שיפול פחד גדול ונורא מאד על האדם, מיום הדין הקרב ובא. וכפי שסיפר רבינו הקדוש על עצמו, בפני מוהרנ"ת: "שעליו נפל פחד גדול ונורא מאד כששמע קול השופר בזה היום שהתחילו לתקוע, כי אחזתו פחד ורעדה גדולה" (חיי מוהר"ן, לט).

ואף בתו מרת אדל ע"ה נכנסה אצל אביה ואמרה לו: "אבי, בשרי סמר ופחד עלי מקול השופר ששמעתי עתה!" (שם). וזאת מפני שכשמתעורר האב, מתעוררים גם כל זרעו, עיי"ש.

רבינו אף הוסיף לשאול את מוהרנ"ת, האם גם עליו נפל פחד בראש חודש אלול, כפי שמספר שם מוהרנ"ת וכותב: "ודיבר עמי ושאל אותי אם נפל עלי פחד בזה הראש חודש אלול" (שם).

כי אכן, כך ראוי - שבהעלות האדם על לבבו את יום הדין הקרב ובא, חיל ורעדה יאחזוהו. "מי לא יירא, מי לא יפחד, בימים כאלו המלאים פחד ואימה ויראה, חיל ורעדה וחלחלה מפניך. מי לא נפקד בימים ההם, כי הם נוראים ואיומים מאד מאד, ומלאכים בהם יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין" (ליקוטי תפילות, חלק שני, תפילה נז. והוא ע"פ לשון הפיוט של 'ונתנה תוקף').

ומסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב שאמר: "אז עס קומט די הייליגע טעג פון ימים נוראים, שטעכט מיר די פלייצעס, פאר אימה ופחד פון יום הדין" = "שמשגיעים הימים הנוראים, דוקר לי בגב מרוב אימה ופחד מיום הדין". וכשסיפרו זאת למוהרנ"ת, אמר: "זוי אזוי דארף שוין שטעכן, אז מ'פילט גאר נישט אז ס'שטעכט" = "כמה צריך לדקור, כשכבר לא מרגישים שדוקר..."

הרי לנו מכל הנ"ל, שראוי לו לאדם להכניס פחד בלבו, "בימים הנוראים הקדושים והמאוימים מאד מאד, שהם ימי אלול וראש השנה, ועשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, שהם ארבעים ימי רצון" (ליקוטי תפילות, חלק שני, תפילה נד).

וזאת למודעי: בעוד שבגשמיות, רגשי צער וחרדה מזיקים לאדם, ומכלים ומקצרים את ימיו. הרי שברוחניות, רגשי צער וחרדה הולכים מיראת ה', אפילו מיראת העונש - לא רק שאינם מזיקים ומקצרים את חיי האדם, אלא אדרבא, מוסיפים לו חיות ואורך ימים ושנות חיים, כמו שכתוב "יראת ה' תוסיף ימים" (שיתות ר"ן, קב).

"כי בא כי בא לשפוט הארץ"

כדי שיתעורר הפחד, אין צריך אלא אמונה פשוטה; להיזכר בתמימות שאנו הולכים ומתקרבים ליום הדין, אשר בו יעברו

פנינים מאירים וחידושים מוהר"ם מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכמעט שלט"א אשר ציין ורשם לפניו לזכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת כי תצא

מחיית עמלק בשעה שמנסים הקולמוס

שמעתי בשם הגאון מורנו הרב רבי העשיל ז"ל שיהיה נוהג כשהיה רוצה לנסות את הקולמוס היה כותב שם עמלק או שם המן וזרש, ואחר כך היה מוחק את שם כדי לקיים המצוות עשה (עיי' בדברים כה, יט) מוחה תמוחה את זכר עמלק, כי אנחנו מחויבים להתפלל על מחיית עמלק כדי שיהיה השם שלם והכסא שלם ואז יתקיים המקרא (עיי' יחזקאל לח, טג) והתגדלתי והתקדשתי בתוך העמים, ופסוק (זכריה ד, ט) ביום ההוא יהיה ה' ושמו אחד אמן. מורי ורבי מורנו הרב רבי יוסף ז"ל. (קב הישר פרק צט) רבן קדישי - רבי העשיל מקראקא עמוד קצה

נקי יהיה - שאין לו בה הנאה של כלום

נקי יהיה לביתו שנה אחת (דברים כה, ה). שאל החידושי הרי"ם את הגה"ק רבי ישעיה מושיקאט מפראגא מה פירוש הפסוק כי יקח איש אשה חדשה וגו' נקי יהיה לביתו שנה אחת. מה פירוש נקי, ענה לו רבי ישעיה הלא זה מבואר בגמרא (פסחים כ. ב) כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום. וגם כאן נקי בשנה הראשונה שאין לו בה הנאה של כלום. (מספר עצי בשמים).

מדודלי החסידות רבי ישעיה מושיקאט עמוד כו

נטילת ידיים מברז מים

השבוע למדנו בשולחן ערוך (סימן קנט סעיף ט) 'חבית שיש בה מים אם היתה ברזא בנקב והסירה וקיבל המים על ידיו חשוב שפיר כח גברא'. פירושו; חבית מים שיש בתוכה נקב שדרכו יוצא המים שבחבית, והדרך לסתום הנקב במטלית או בעץ, וכשרוצים להוריק ממנה מים מסירים את הסתימה, ואחר כך מחזירים את הסתימה לתוך הנקב. ולגבי נטילת ידיים לסעודה נפסק שאם שמים את הידים מתחת לנקב וכאשר פותחים את הסתימה נשפכים המים באופן ישיר על הידים, הרי זה כשר לנטילה.

כדי להבין האם היתר זה שייך גם בברזי מים של זמנינו, צריכים להסביר מקודם ההיתר המובא בשולחן ערוך.

נטילת ידיים בכלי

הנה בנטילת ידיים יש כמה תנאים; תנאי אחד יש, שצריכים המים להישפך דוקא על ידי כלי, ומי שנוטל ידיו לאכילה שלא באמצעות כלי אין זה נקרא נטילה ואין זה מטהר את הידים, כפי שנפסק בשולחן ערוך (שם ס"א) 'אין נוטלים לידיים אלא בכלי'. והטעם לזה כתב המשנה ברורה (סק"א) שהסמיכו חכמים נטילת ידיים לדין טהרת אפר פרה במי חטאת, שאינו מטהר אלא בכלי כמו שכתוב 'מים חיים אל כלי'. ועל פי נפסק (שם ס"ו) כי מי שממלא את ידיו במים ושופך המים שבידיו על ידיים של חברו, לא נטהר חברו בכך, מאחר שלא באו המים על ידיו מכח כלי.

נטילת ידיים מכח נותן

יש תנאי נוסף, שצריכים המים להישפך על הידים מכח נותן, ואם נשפכו מים על ידיים שלא על ידי כח נותן אינו מטהר. ועל פי זה נפסק (שם ס"ט) שאם נתגלגלה ונתהפכה חבית מים ומתוך כך נשפכים המים ומקלחים, מי שנותן ידיו מתחת למים המקלחים לא עלתה לו נטילה, מאחר שלא באו המים מכח נותן.

פתיחת סתימת נקב הברז

על פי דברים אלו נפסק בשולחן ערוך לגבי חבית הנ"ל שמאחר שהמים באים ישיר מהחבית על הידים הרי זה נחשב כנטילה מכלי, ובזה שפותח את הסתימה העוצר את המים ומאפשר למים לקלח נחשב שבא מכח נותן. ויש בזה חידוש, שהגם שאינו עושה פעולה בגוף המים רק מסיר מונע, הרי זה נקרא שבא מכח נותן (ע"י משנ"ב ס"ק טו).

והיתר זה מובא בג' תנאים;

א. שיהיה הסתימה תקינה לחלוטין, שאם הסתימה אינה מהודקת ומנטפת ממנה טיפות מים הרי זה נחשב כנקב בחבית, ואז נפסק כל החבית מלהיות כלי כשר לנטילת ידיים, שהחבית נחשבת ככלי מנוקבת שפסולתו לנטילת ידיים (משנ"ב סק"ח).

ב. צריכים להיזהר שכאשר פותחים את הסתימה ירדו המים תיכף על הידים, שאם פותחים את הסתימה ואחר כך מכניסים את הידים אינו כשר לנטילה, שאין המים נחשבים כבאים מכח נותן רק המים הראשונים

היוצאים ברגע הפתיחה, ואילו מה שנשפך בהמשך נחשב כמים שנשפכים ממילא ואינו מטהר (ש"ע ס"ט).

ג. לכתחילה צריך שיהא הנקב גדול כדי שיצא הרבה מים ברגע ראשון של הפתיחה עד שיגיעו המים על כל היד, שאם אין המים מגיעים תיכף על כל היד ידו טמאה כמו שהיתה, שאין נטילה לחצאין, והמים שיוצאים לאחר הרגע הראשון אינו מועיל שאין זה כשר לנטילה. אמנם כשאין ברירה אפשר ליטול גם מנקב קטן, בתנאי שחוזרים וסוגרים ופותחים את הברז כל הזמן, עד שיהיו מספיק מים על כל היד (משנ"ב ס"י קסב סק"ל).

ברזים שלנו

הברזים שלנו שונה מברז הנזכר בשולחן ערוך, כי כאמור הברז שבשולחן ערוך היא פתיחת סתימת נקב שבחבית, ואילו הברז שלנו עשוי דרך צינור. אצלנו יש נקב בתוך המיכל שמחובר אליו צינור בולט, והמים עוברים דרך הצינור, ובסוף הצינור מותקן ברז שפותח וסוגר את הצינור. ויש להסתפק האם זה נחשב כנוטל ידיו מצינור, או כנוטל ידיו מכלי.

טעם הספק היא על פי מה שנפסק בשולחן ערוך (שם ס"ז) שהדולה מים מן היאור בדלי ושופך לתוך צינור אינו כשר לנטילה רק אם מחזיקים את הידים קרוב לדלי, ומי ששם הידים רחוק מן הדלי אף שנחלו המים על ידיו דרך הצינור לא עלתה לו, שהצינור אינו נקרא 'כלי לענין נטילת ידיים, וכבר הופסק כח הדלי. וניתן לומר שבברזים שלנו היות ופותחים את הצינור ולא את החבית, לכן אפילו אם יש צינורית קצר מאוד לא עלתה לו נטילה, כיון שאינו עושה פעולה בגוף המים, ואינו מסיר מונע בגוף הכלי רק בצינור.

למעשה המשנה ברורה (ס"י קנט ס"ק טד ושע"ז ס"ק אס"ט קסב סק"ל) מביא בשם האחרונים שגם כאשר פותחים ברז המחובר על ידי צינורית כשר לנטילה, וזה לא נחשב כמי שנוטל מצינור רק כמי שנוטל מן המיכל, דכיון שהצינור הזה מחובר תמיד למיכל וסוגרים אותו כשאין צורך להוציא מים מן המיכל, הרי זה נחשב חלק מן המיכל (ול"ד לדד המובא במשנ"ב סק"ד). ומשמע שכך הוא פוסק להלכה, אך צ"י פעמיים לשיטת המחצית השקל (ס"י קנט ס"א) שהחמיר בזה, ולשיטתו הרי זה נחשב כנוטל מן הצינור שלא עלתה לו נטילה (ואפשר דגם המחצית השקל לא החמיר רק בצינורית שאינו מוברג בתוך המיכל, ואינו קבוע בתוכו).

ברז מיכלית מים

לפי הדברים מי שנמצא במקום שאין ספל ורוצה ליטול ידיו לסעודה מברז של מיכלית מים, צריך להקפיד; א) וזהו להחזיק את הידים טוב ולא יטיף ממנו כשהוא סגור. ב) שהברז יהיה מופעל דרך לחיצה ידנית כדי שיגיעו המים מלכח נותן, שאם מופעל דרך עלעלקטרי אין כאן 'כח נותן'. ג) יזהר להחזיק הידים תחת הברז תיכף ברגע ראשון של פתיחתו. ד) לכתחילה יראה ליטול מברז רחב כדי שישפכו

מצות עשיית מעקה

שאינו חייב לבנות מעקה רק בבית דירה שמשמשים על הגג, ואילו בבית שאין רגילות להשתמש על הגג פטור. ומשמע בסמ"ע (ס"י תכז סק"ג) שאף אם קורה פעמים בודדות שעולה על הגג, כיון שאין הגג עשוי לשימוש דירה ואינו עולה לשם דירה, פטור. וכן מבואר בתשובת הרשב"א (ח"ב סי' מג) שאם עולים על הגג רק פעם אחד בשתי שנים או שלש, לא לתשמש רק לצורך תיקון הגג ולטוח קצתו, אין זה מחייב במעקה.

והוסיף החזון איש (ח"מ ליקוטיו ס"י יח אות ב) לבאר שמתיר לעלות בכל גג, שאין היזיקו מצוי כל כך, שהעומד על הגג זכור בטבעו להיזהר, וגם הוא מנהגו של עולם, כמו שמותר לעלות באילן ומותר לעלות לבנות הגגים והעליות בלא מעקה. אלא שבגג בית דירה חדשה תורה מצות מעקה ולהקפיד על סכנת הנופל, והמשתמש על גג שאין תחתיו דירה לא חייבה תורה מעקה ובכל פעם שעולה הרי הוא כעולה באילן.

והנה המהר"ם שיק במנין המצות (מצוה תקמ"ב) כתב שמצות מעקה היא אפילו כשאינו רוצה להשתמש על הגג. ובשר"ת שבט הלוי (ח"ה ס"י רכא) ביאר כוונת דבריו, שאין ההיתר רק בגג שאינו ראוי בכלל לשימוש קבוע, אבל אם הגג נבנה בצורה שאפשר להשתמש שם באופן ארעי אלא שלמעשה אינו עולה שם חייב. ובאורחות רבינו (שם) מובא שהסתייפלער הורה למי שאחסן קרשי הסוכה על הגג לעשות מעקה (וע"י מב"ט שם שהקיל אפילו במי שמשתמש שם לטוח פירות לטיול ולכביסה).

השבוע בפרשתינו נאמר (בכ"ח) 'כִּי תִבְנֶה בַּיִת קֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגַגְךָ וְלֹא תִשִּׂים דְּמַיִם בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַגֶּפֶל מִמֶּנּוּ'. ונפסק בשולחן ערוך (ח"מ סימן תכז סעיף ו) כי כל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה של 'ועשית מעקה לגגך', ועבר על לא תעשה של 'ולא תשים דמים בביתך'. ובספר החרדים (מ"ע פ"ה אות כב) כתב שיש לאדם לשים לב בכל יום על מצוה זו, ויתבונן אם המעקה צריכה תיקון, ויחשב לו כאלו מקיים המצוה בכל יום.

בשר"ת מב"ט (ח"א ס"י ק"י) מביא בשם הבית יוסף שאין חייב לבנות מעקה רק עם בעל הבית משתמש על הגג, אבל אם הבית שייך למישהו אחר והגג למישהו אחר, אין בעל הגג מקיים המצוה עשה של מעקה, ולכן מי שיש לו מרפסת היוצא מעל בית של השכן מתחת, אף שחייב לקבוע מעקה משום 'ולא תשים דמים בביתך' אינו יכול לברך 'על מצות מעקה' בשעת בניית גדר במרפסת.

עוד נחלקו הראשונים בדירה שכורה על מי מוטל לבנות המעקה מן התורה על המשכיר או על השוכר, לשיטת רבינו יהונתן (שיטמ"ק ב"מ קא) והבית יוסף (שם) מוטל החיוב על השוכר שמשתמש בגג, ואילו לשיטת המשכיר, ומדברגן חייבו גם לשוכר מפני שהוא דר שם. ובאורחות רבינו (ח"ב עמו"ר רדז) מובא שהחזון איש הורה על מי ששכר דירה ולא היה מעקה לגג הבית, לסגור את דלת הגג שלא יעלו שם.

וכך כתבו השולחן ערוך הרב (הלכות שמירת גוף ונפש ס"א) והביאור הלכה (רס"י תקמ)

המים על כל היד בבת אחת. ואם הברז צר יראה לפתוח ולסגור בכל שפיכה ושפיכה.

ובשר"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו אות ג) כתב שאם הידית של הברז עשוי באופן שהמים יוצאים רק ברגע שלוחצים, וכאשר עוזבים את הידית חוזר הסגירה מעצמה למקומה, אין צורך להקפיד להחזיק הידים תיכף ברגע הראשון, כי גם כאשר ממשיך ללחוץ נחשב מכח גברא. ולדבריו אין צורך גם לברז רחב, רק שצריכים ליזהר ללחוץ לחיצה ארוכה על הידית ללא הפסק עד שיגיעו המים על כל היד, כדי שיהיה נטילה על כל היד ולא נטילה לחצאין. אך חידוש זה שגבה מדעת, שדבר זה דומה לסתום חלון בית כנגד הגר בכדי שלא יכנס אויר בחדר לכבות האור, שאין זה נחשב כמסויף שמן לנו בשבת, וגם כאן הלחיצה על הידית מחזיק את הסתימה שלא יחזור למקומו לסתום הנקב, ואינו עושה שם פעולה להוציא את המים, ואין זה נחשב שהמים באים מכח גברא.

ברז מים שמחובר לחבית שעל הגג

יש להסתפק במי שיש לו חבית מים על הגג, ומחובר אליו צינור עם ברז שיורד לתוך הבית, האם מותר ליטול מברז כזה לנטילת ידיים כשימלאו ג' התנאים הנ"ל. וזה מצוי לאלו המקפידים להשתמש בשבת עם מים

מיוחדים, ולאילו שמקפידים להשתמש בפסח עם מים מסוננים, וכך הוא במי הבוילע"ד שיורד לתוך הבית.

טעם הספק היא; היות שמקום פתיחת הברז בבית היא מופלג מהחבית שעל הגג, לכאורה נחשב שנוטלים מן הצינור ולא מן הכלי ופסול לנטילה. ומצד שני יש לומר שמאחר שהברז מחובר לצינור, והצינור עצמו יכול להחזיק רביעית מים, אם כן גם הצינור נקרא כלי מותר ליטול ממנו. ואף שהצינור מחובר לקיר, הלא פסק הרמ"א (ס"י קנט ס"ז) כי כלי תלוש שחיברו אחר כך לכותל נוטלים ממנה לידיים.

ולמעשה תלוי מתי הרכיבו את הברז לצינור, שאם הרכיבו את הברז על הצינור לאחר שחיברו את הצינור לקיר, נמצא שהצינור נעשית כלי קבלה רק לאחר שנתחבר לקרקע ופסול לנטילה. ואם הרכיבו את הברז טרם שחיברו את הצינור לקיר ולגג, והצינור אכן מחזיק רביעית מים, כשר לנטילה. אבל למעשה על פי רוב מרכיבים את הברז רק לאחר שמתחברים את הצינור לקיר (אולי צ"ח ט"ז ו"ה"ש תפלה פ"ב אות מ).

ולפי זה פשוט שאין ליטול מברז ביתי רגיל המחובר לקיר, או לשיש שבמטבח, שברזים אלו מרכיבים לאחר שהצינורות מוכנים, ולא היה שם כלי על הצינורות כשהיו תלושים.

ר' יוסף יונה בן מוהרנ"ת (ג)

נמשיך בהעקת כמה מכתבים אשר כתב מוהרנ"ת לבנו ר' יוסף יונה, ודאג לחנכו ולגדלו לתורה ועבודת ה'.

"החיית את נפשי מאד"

בכמה מכתבים הוא מתייחס ללימודו והתמדתו בתורה. באחד המכתבים הוא כותב:

"ב' בלק תר"ב אומאן ... מה שכתבת לי במכתבך מבני שיחיו ובני יוסף יונה שיחי' לומד גם כן יותר מקודם, החיית את נפשי מאד, כן יחיה ה' את נפשך" (סי' שצ"א).

"אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא" ובמכתב אחר הוא כותב לו:

"ב' וישלח תר"ג. שלום לזוגתי וכו' ולבני יוסף יונה שיחי' וכו'... גם בני יוסף יונה שיחי', זאלסטו באגערין צו לערנן וועט דיר גוט זיין בעולם הזה ובעולם הבא" (סי' ת"ב).

להכניס את המח בתורה ותפילה ולחשוב על התכלית

במכתב אחר הוא מעוררו להכניס מוחו בתורה ותפילה, ולחשוב על התכלית. וז"ל:

"שלום לבני יוסף יונה שיחי'. למען השם ווער א מענטש, ווייס אז דוא ביסט ניט קיין קליין קינד, שטארק דיך און לייג אריין דעם מוח אין לערנין און דאוויין ערינצט, זאלסט זאגין איטליכס ווארט בפה מלא, און טראכט אויף דעם תכלית. איך טראכט פאר דיר פיל, נאר דוא בדארפט אויף דיר אליין רחמנות האבין, בפרט בימי אלול וראש השנה. דברי אבין המחכה לראות בכולכם כל טוב בזה ובבא לנצח, נתן הנ"ל" (סי' תס"ט).

לאמן ידיך לכתובה נאה ויפה

מוהרנ"ת ז"ל אשר קסת הסופר היה חגור במתניו עד שהיה כתבא רבא לכתוב ספרי קודש ולחבר הרבה חיבורים כנודע, חינך בזה הדרך גם את בניו לאמן ידיהם לכתובה, וכתב להם שבעת שכותבים לו מכתבים שיכתבו בעצמם עכ"פ כמה שורות, ורבו ר' משה ילמד עמו מלאכת הכתיבה.

כמ"ש בעלים לתרופה וז"ל: "ר"ח אלול תר"ד טשעהרין ... נפלאתי ששכחת לכתוב לי פריסות שלום מבני יוסף יונה שיחי', אם אפשר שיכתוב בעצמו על כל פנים שורות שתים, שיורו אותו לכתוב בפרט רבו בכתובה ר' משה נ"י מה טוב, על כל פנים תכתוב לי לאומין מיד פרישת שלום מאתו וכו'. וע"ע בעל"ת מכתב ש"צ שכתב מוהרנ"ת לבנו ר' יוסף יונה בקטנותו וז"ל: "גם עתה איר זאלט שרייבן אויך אלע טאג" עיי"ש.

כל ימיו בעמוד וחזור ...

ומסופר שם במדרש שכאשר היו רוצים לדעת מה השעה שאלו את רבן יוחנן זכאי, והיה עונה להם את השעה המדויקת, אף שלא היה בידו מורה שעות, וכאמור לא היה שם שום זכר לאור השמש או למאור הלבנה, ואף על פי כן היה יודע את השעה.

וכששאלו אותו על הפלא הלז, מנין לו מה השעה, היה רבן יוחנן בן זכאי עונה שיודע זאת מגירסתו!

כי רבן יוחנן בן זכאי היה רגיל לחזור על תלמודו בעל פה ללא הרף והפוגה, עד שכבר היה לו סדר קצוב כמה זמן אורך לו כל פרק במשנה באגדה ובהלכה, ומפאת שהיה גרים באורייתא תדירא ולא פומיה פסיק מגירסא היה עוקב אחר השעה לפי הספק הלימוד שלו, ומזה עצמו היה יודע כמה שעות חלפו, כי זמנו היה מחושב עד להפליא, ללא היסח הדעת כלשהו ולא ביטל רגע מלחזור ולשנן את תלמודו.

כל כך היו שקועים התנאים והאמוראים בתלמודם בריציפות, והיה כל רגע קדוש בעיניהם וחסו מלהעבירו בבטלה, כי 'מְעוֹת לא יוכל לתקן וְחֶסְרוֹן לא יוכל להִמְנוֹת' (קהלת א' 10), ואם הפסידו לתלמוד רגע לא יוכלו להשלים את ההפסד, כי רגע זה כבר חלף ועבר ולא יחזור שוב.

ובמדרש רבה על הפסוק הזה מביא סיפור נורא על רבי יהודה ורבי אלעזר שהיו לומדים בחברותא, ובהגיע עת דודים מועד נישואיו של רבי יהודה נעדר בעל כרחו מספסל הלימודים, ורבי אלעזר המשיך לבדו את סדר לימודם המשותף עד חלוף שבעת ימי המשתה, שאז חזר רבי יהודה לתלמודו. ומובא במדרש שמהיום שרבי יהודה חזר לבית המדרש ניסה להשלים את סדר הלימוד שרבי אלעזר הספיק ללמוד יותר ממנו באותם שבעה ימים, אך גם לאחר שעברו שנים רבות לא עלה הדבר בידו.

משל לשני רכבים הנוסעים על כביש ישר וארוך וריק, והאחד יצא לפני השני ונסע ללא הרף, והשני יצא שבע ימים אחריו ומנסה להתקרב אל השני ומעלה חרס במאמציו, כי ככל שהשני מתקדם הלאה גם הראשון ממשיך בדרכו, ולעולם לא יקרב זה אל זה.

והוא לנו ללימוד כמה עלינו לחוס על הזמן הספיק ללמוד ולחזור על תלמודנו בכל עת מצוא, ולא ניתן רגע לריק, כי הזמן חולף ועובר ולא ישוב, ואשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

אין לתאר ולשער עוצם רום גדלותם והדרתם של התנאים והאמוראים הקדושים, ומובא בגמ' (ע"ז:): שאמר אנטונינוס מלך רומי, לרבינו הקדוש מסדר המשניות: ידענא, זוטי דאית בכו מחיה מתיים [-יודע אני, שאפילו הקטן שבכם ביכולתו להחיות מתיים]!

ושמעתי מאבי מורי זלה"ה שראה בכתבי החיד"א, שאחד הטעמים לגדלותם של התנאים והאמוראים, הוא, משום שעסקו בתורה בעל פה, ללא ספרים, ובמצב כזה חייבים לחזור ולשנן הרבה, כי בלאו הכי יתחילו חלילה לשכוח את תלמודם ויגמגמו בה. ולפיכך כשלומדים פרק אחד או מסכת אחת, צריך לחזור הרבה, וגם אחר שמתחיל פרק או מסכת חדשה, הוא צריך שוב לחזור גם על הפרק או על המסכת הקודמים, וכל מה שלומד יותר הוא זקוק לחזור על הפרקים והמסכתות הקודמים. והתנאים היו לומדים חדשות ומשננים את הישן בלי גבול. וזה היה אחד הטעמים לרום גדולת התנאים הקדושים, שקידשו עצמם והתעלו גבוה מעל גבוה עקב הדיבורים הקדושים בהם עסקו כל ימי חייהם.

ואכן כן נמצא להדיא בספר 'שמחת הרגל' להחיד"א (על הגדש"פ לימוד ב) וזה לשון קדשו: "וזה אצלנו טעם אחד מהטעמים אשר זאת לפנים. התנאים והאמוראים היו קדושים, וריח נור [אש] היצה"ר לא עדת בהון [לא סר בהם], כי אז היתה תורה שבע"פ שוגר"ת ומשוגר"ת לפום רבנן [שגורה בפי הרבנן], כי לא ניתן רשות לכתוב תורה שבע"פ. ואף כי נכתבה המשנה - כל הברייתות והתלמוד היה על פה, ואשר נשא בו לבו ללמוד, היה מוכרח יום ולילה לחזור על לימודו תדיר ולא פסיק, שלא ישכח, ועסק התורה ללמוד בפה תדיר היה להם לעזר ולהועיל, והיו קדושים ממש, כמפורסם בתלמוד, עכ"ל.

הגאון החסיד רבי בנימין זאב חשין זלה"ה היה אומרו בדרשותיו הנפלאים שמובא סיפור נורא במדרש (איכ"ר א לא) שבתקופת חורבן בית המקדש השני לקחו הרומיים את רבן יוחנן בן זכאי ואסרו אותו בבית האסורים, ובימים ההם היה הכלא כרוי כבור ודות במעמקי האדמה, והיו משלשלים לתוכו את האסיר עד בוא מועד, ושם היה שוהה למשך ימי מאסרו כאשר הוא מנותק כליל מן העולם החיצון, מבלי להבחין בין יום לבין לילה, כאשר ימוש חושך ויכסה את צינוקו האפל ביום כבלילה, ולא יראו עיניו מאורות עדי יצא מפילה לאורה כפשוטו ממש.

המשך מעמוד א'

ראש השנה הוא יום גילוי מלכות ה' בעולם מחדש, ו"עיקר המלכות היא בחינת יראה ואימה" (שם, שם, ב), ועבודתנו בראש השנה בכל שנה היא, להמשיך על עצמנו מחדש את היראה הטהורה והמתוקנת, אשר על זה עמלים הצדיקים הלוחמים בעמלק וממשיכים יראה עילאה שמקרבת ולא מרחקת, וכדבריו (שם, שם, ה): "בראש השנה ממשיכים יראה גדולה ועצומה על ידי השופר, ועל כן מתחילים אז 'ובכן תן פחדך ואימתך' וכו', כי עיקר התיקון על ידי היראה, ועתה אנו ממשיכים עלינו הארה מיראה עילאה זאת בראש השנה על ידי כח הצדיקים שאנו נוסעים אליהם, ובפרט על ידי הצדיקים שוכני עפר שאנו משתטחים על קברם בערב ראש השנה, כי כל צדיק אמתי ממשיך עלינו עתה בכל דור יראה עילאה ונפלאה כזאת שנזכה מעתה כולנו להתחזק בה' יתברך ולבלי להיפרד ממנו ח"ו בשום אופן בעולם".

והוא מסיים שם (באותו סט): "בראש השנה עיקר ההתגלות הוא היראה, וגם אז צריכין לשמוח, כמו שכתוב בראש השנה 'ועתה אל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם'. כי זה עיקר האזהרה שהזהיר אותם אז נחמיה, כשראו בעצמם שעברו מאד אז כמעט על כל התורה, על כן אמר להם, שאף על פי שעשו מה שעשו ועכשיו נפל עליהם יראה ונתעוררו לתשובה, יהיו נזהרים מאד מאד מעצבות, בחינת 'ואל תעצבו', שלא יבואו על ידי היראה והפחד לעצבות ח"ו, כי חדות ה' היא מעוזכם. כי ה' יתברך מחזק אותנו בשמחה וחדוה בכל מקום שאנחנו שם, ועל כן גם בראש השנה צריכים להתחזק להיות בשמחה".